

Rustig chillen zonder dat de politie je stalkt

Ontmoetingsplaatsen voor jongeren in een zogenoemde achterstandswijk

Karel J. Mulderij, m.m.v. Sebastiaan Neuman & Eelco Buitenhuis

Ontmoetingsplaatsen zijn 'vrijplaatsen' waar jongeren zichzelf kunnen zijn. Ze blijken belangrijk voor de identiteitsontwikkeling van jongeren. De publieke ruimte is echter vooral een ruimte voor volwassenen; jongeren worden er vaak als lastig ervaren. In dit artikel wordt een pleidooi gehouden voor meer autonomie van jongeren over hun eigen woonomgeving en genuanceerdere aandacht van de media. Jongeren vertellen over de kenmerken van een goede ontmoetingsplaats en wat zij daaraan beleven. Blijken zal dat een ideale ontmoetingsplaats centraal en enigszins beschermt ligt, min of meer legaal is en dat er keuze is tussen meerdere plaatsen. Jongeren willen graag in overleg, met ondersteuning van autoriteiten mee beslissen over het wel en wee van hun ontmoetingsplaatsen.¹

Problematiek

Hammer Kaatee (2008) wijst er in zijn boek 'Ik ben geen kind meer' op dat Griekse filosofen zoals Plato op de agora in de oudheid al klaagden over de jeugd. Nu verschijnen iedere week wel krantenkoppen of televisieprogramma's waarin de indruk wordt gewekt dat onze jeugd van God los is. Volstrekt ten onrechte, onderbouwt Hammer Kaatee op grond van onderzoek. Hij ontkent niet dat er incidenten plaatsvinden. Probleem is echter dat deze incidenten door de media worden uitvergroot en gepresenteerd alsof er iets structureel mis is met alle jongeren. Er is zijns inziens iets structureel mis met de media ...

De agora? In het klassieke Griekenland was de agora het plein waarop de stedelingen samenkwamen om hun vrije tijd te benutten. Ze ontmoetten elkaar, ze bespraken de politiek, ze bespraken hun vraagstukken. In de wijk Overvecht (Zuid) in Utrecht zijn er ook pleintjes en hoeken van straten waar mensen elkaar ontmoeten. Ze bespreken hun zorgen met elkaar, of het laatste nieuws over de herstructurering van de wijk. Soms gaat het over de politieke wendingen, dan weer om wat de buurvrouw in de voortuin heeft gezet. Voor jongeren geldt dit ook, ze praten over kleding of een laatste model telefoon, over werk en inkomsten. Het zijn belangrijke zaken om met elkaar te delen. Wrang is dat er hele gebieden in de wijk zijn waar jongeren zich, naar hun zeggen, niet bepaald welkom voelen.

Onderzoek

Van Kempen (2008) geeft aan dat er in binnen- en buitenland veel onderzoek gedaan is naar onder andere woonsatisfactie, herstructurering en de rol van de gebouwde

¹ Onderzoek voor dit artikel werd van 2009 tot 2011 verricht in Overvecht Zuid door het Instituut voor Ecologische Pedagogiek van de Hogeschool Utrecht (zie ook Koster en Mulderij 2011)

omgeving op het menselijk gedrag. Dat onderzoek kent echter een belangrijke beperking. Het is meestal verricht bij volwassenen, vaak hoofdbewoners van woningen. Daardoor is weliswaar een beeld verkregen, maar is een belangrijke groep onderbelicht gebleven: de jongeren. Juist de jongeren zijn een belangrijke doelgroep in herstructureerings-, aandachts- of probleemwijken. Zij maken immers veelvuldig gebruik van de wijk, zij zijn wellicht meer dan wie dan ook de toekomstige bewoners van de wijk. Net als volwassenen ontmoeten jongeren elkaar in de buitenomgeving op heel veel verschillende plekken. Pleinen, zo zagen we, staan al vele duizenden jaren bekend als ontmoetingsplaatsen. Daarnaast verzamelen groepjes jongeren zich graag bij winkelcentra, in de buurt van markten, op grasvelden, in parken, bij bankjes, bushokjes, trapveldjes, speelplaatsen, gewoon op straat, dichtbij scholen, kerken, standbeelden, kunstobjecten, de moskee, zwembaden en bedrijven. Ook de binnenomgeving kan een ontmoetingsplaats zijn. Te denken valt aan overdekte markten, de hal in school, stationshallen, buurthuizen, ingangen van kerk en moskee en kleine (deels) overdekte bedrijfsjes (bijvoorbeeld een scooterwerkplaats) in de buurt. Ontmoetingsplaatsen hebben een functie (2) in het leven van mensen en in dit geval in het leven van jongeren. Die functie valt af te lezen aan wat jongeren vertellen over hun belevenissen (3) op deze plaatsen in hun woonwijk. Om 'hun werk' goed te kunnen doen, moeten ontmoetingsplaatsen voldoen aan een aantal kenmerken (4). Jongeren blijken goed in staat deze kenmerken te benoemen. Omdat ontmoetingsplaatsen van groot belang zijn voor de woonsatisfactie van jongeren is het begrijpelijk dat zij zelf graag betrokken worden (5) bij het realiseren van deze plekken in hun buurt. De lezer heeft echter eerst nog wel het waarom van deze tekst tegood (1).

Waarom? (1)

We schreven hierboven: "Wrang is dat er hele gebieden in de wijk zijn waar jongeren zich niet bepaald welkom voelen". Jongeren worden in de openbare ruimte al snel als 'out of space' bestempeld (Bouw en Karsten, 2004), terwijl zij juist grootgebruikers van deze ruimte zijn. De rechten op ontmoetingsplaatsen lijken niet helemaal eerlijk verdeeld. Pleinen en straten worden probleemloos opgeofferd aan parkeerplaatsen voor auto's van volwassenen. Jongeren daarentegen ondervinden met hun scooters op de hoek van de straat al gauw veel weerstand. Hangouderen hebben aanzienlijk meer rechten op ontmoetingsplaatsen dan hangjongeren. Vijf jongeren bij een bankje in het park lijken bijna per definitie veel meer in termen van overlast benaderd te worden dan vijf bejaarden. Het is goed ons te realiseren dat kinderen en jongeren al eeuwen 'ingelijfd' worden door een volwassen dominante cultuur. Van jongeren hebben we last. Met jongeren voeren we een territoriumstrijd over de publieke ruimte. De rechten op publieke ruimte zouden beter verdeeld moeten worden. We gunnen jongeren meer autonomie over hun eigen woonomgeving en iets genuanceerdere aandacht van de media.

Belevingswaarde ontmoetingsplaatsen (2)

"Ja, ik hang af en toe hier in Overvecht, vlakbij het station. Soms worden we weggejaagd door de politie, soms praten ze met ons. Als we in een bushokje gewoon rondhangen, worden we vaak weggestuurd. Da's niet fijn. We willen een plaats waar je rustig kunt chillen zonder dat de politie je de hele tijd stalkt."

Jongeren stellen dat ze behoefte hebben aan plaatsen waar ze helemaal zichzelf kunnen zijn, 'vrijplaatsen' waar spontane ontmoetingen kunnen plaatsvinden.

Volwassenen en jongeren hebben echter vaak niet dezelfde ideeën waar deze plekken zich zouden moeten bevinden. Er wordt van overlast gesproken als de hangplekken zich bevinden op een in volwassen ogen ongewenste plaats.

De buitenomgeving heeft voor veel jongeren grote aantrekkingskracht. Buiten ben je niet meer onder het oog van je ouders. Buiten mag en kan vaak meer dan binnen. Buiten heb je letterlijk en figuurlijk meer de ruimte, ruimte voor zelfstandigheid. Jongeren onttrekken zich langzaam meer aan het ouderlijk gezag en richten zich op leeftijdsgenoten: de peergroup. De peergroup bevindt zich op de ontmoetingsplaatsen, bij de stationshal, de ingang van het winkelcentrum, de fietsenstalling van de school en het pleintje voor de bromfiets- en scootershop. Wat valt daar te beleven? Alles, en alles samen. Het bushokje is een overdekte loge waar naar het straattheater gekeken kan worden, jongeren gaan op straat als het ware naar de film. Altijd wat te beleven. Op het pleintje voor de scooterwinkel kan je scherp blijven op de laatste modellen en tips krijgen voor het repareren en opvoeren van de motor. In het winkelcentrum zijn er de kledingwinkels om rond te hangen. Kijken, kijken en niet kopen, wel hopen. Er is een favoriete ontmoetingsplek voor de gsm-shop en ja net als volwassenen stelen jongeren ook wel eens iets. Banken in het park bij de vijver zijn geschikt voor eindeloze gesprekken over school. En een voordeel van de herstructurering is dat er nog wel eens iets leeg staat: spannende ontmoetingsplaatsen. Soms voor de verkeerde dingen, maar tegelijk ook de geboorte van een rijke hiphopcultuur en beroemde rappers als Pax, Reazun en Kyteman.

Functie ontmoetingsplaatsen (3)

“Ik zit hier in Overvecht op school. Als meisje mag ik minder als een jongen. Er is ook minder te doen voor een meisje. Er zijn geen leuke dingen te doen in het buurthuis voor meisjes. Altijd zijn de jongens erbij en dat is niet leuk. We worden vaak naar toegeroepen door jongens. Nu ik een hoofddoek draag, is dat wel minder hoor trouwens. De hoofddoek draag ik omdat ik dat wil. Van mijn vader hoeft dat niet. Hij wil dat ik zelf een keuze maak daarin.”

Meisjes geven aan dat er meer rekening met hen gehouden moet worden. Ze hebben behoefte aan eigen ontmoetingsplekken bijvoorbeeld in en bij het buurthuis.

Een naar woord voor ontmoetingsplaatsen is ‘hangplekken’. Hangplekken worden bezocht door hangjongeren; een naar woord voor jongeren. Hazekamp schreef in 1985 al een verhaal over de functie van hangplekken voor hangjongeren. Jongeren hebben graag een zone van vrijheid waarin ze elkaar opzoeken, een eigen vaste plek waar ze zich kunnen afschermen van volwassenen: het symbolisch bezetten van een eigen plek waar geen sociale controle op is.

Hangen heeft een negatief imago. Toch vindt de Bil (2004), ontwikkelingspsycholoog, dat hangen ook positiever bekeken kan worden. Ze beschrijft dat hangen een bijdrage kan leveren aan veel ontwikkelingstaken die belangrijk zijn bij jongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar. Hangen leidt tot het aangaan en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen, het ontdekken van intimiteit en seksualiteit, het vormgeven van een veranderende houding ten opzichte van ouders bij het invullen van de vrije tijd. Hangende jongeren horen van elkaar hoe ze omgaan met ouders, opvoeders en leraren. Daarbij doen ze ideeën op over onderhandelingsstechnieken en oefenen die met elkaar

en met buurtbewoners, welzijnswerkers en politie. Daar hoort ook grensoverschrijdend gedrag bij. Want hoe kun je experimenteren en grenzen verkennen zonder over grenzen heen te gaan? De functie van ontmoetingsplaatsen in het leven van jongeren wordt ons inziens door de Bil kernachtig weergegeven.

Kenmerken ontmoetingsplaatsen (4)

“Het moet niet in het weiland maar midden in de wijk. Gewoon in de buurt van een winkelcentrumje of zo, maar volgende week kan het misschien ergens anders beter zijn. Sigaretje roken, kletsen, hangen. In de winter is het te koud, dan is het niet fijn. Daarom moet het ook overdekt waar we dan kunnen zijn. Dus gaan we soms ergens naar binnen waar het niet mag, maar daar krijg je gezeik mee.”

Een ideale ontmoetingsplek ligt centraal en enigszins beschermt, is min of meer legaal en is niet de enige plek in de buurt.

Ontmoetingsplekken moeten bepaalde kenmerken vertonen, willen ze hun ‘werk’ goed kunnen doen. Maar wat is goed? Volwassen autoriteiten en jongeren kunnen hierover van mening verschillen. Vroege e.a. (2008) maken een onderscheid tussen natuurlijke ontmoetingsplaatsen (een fontein in het park), officiële ontmoetingsplaatsen (een buurthuis) en ongeschikte plaatsen (de ingang van een winkelcentrum). Voor jongeren kan de fontein ongeschikt zijn (te weinig beschutting) evenals het buurthuis (te veel opgelegd) en de ingang van het winkelcentrum perfect (alles in de buurt). Wat zijn belangrijke kenmerken voor jongeren? Een zelf te kiezen plek heeft voorkeur boven een opgelegde plek. De ontmoetingsplaats moet tamelijk centraal liggen, goed toegankelijk zijn en enige beschutting bieden tegen weer en wind. Er moet iets te zien zijn, iets te beleven vallen. Meisjes geven aan dat zij zich er ook veilig moeten voelen. De plaats moet niet verboden zijn. In overdekte ruimtes zoals buurthuizen worden veel faciliteiten en activiteiten op prijs gesteld.

Ontmoetingsplaatsen mede realiseren (5)

“We moeten gewoon mogen meedoen in het opknappen en we moeten ook kunnen bekijken hoe het voor ons beter moet. Met een goede radio erbij, helemaal top. Ja, zelf verven, bouwen, graffiti spuiten op ons jeugdhuis of hangplek. Maar we hebben wel vaker een gesprek gevoerd en dat leverde ook niks op. De gemeente komt zijn beloften toch niet na.” Jongeren denken graag mee in het realiseren van ontmoetingsplekken, maar ze hebben weinig vertrouwen in ‘hun van de gemeente’.

Vandenbroucke e.a. (2010) constateerden met een quickscan dat het in veel Nederlandse gemeenten niet geweldig goed gaat met jeugdparticipatie. Toch hebben 95% van de gemeentes dat als één van hun beleidsdoelen geformuleerd. Men vindt het moeilijk de goede toon te vinden. Toch heeft jeugdparticipatie veel voordelen. Het betrekken van de jeugd geeft gemeenten de mogelijkheid maatwerk te kunnen leveren. Voor de jeugd zelf treedt er een ontwikkelingseffect op. Door mee te doen en te denken ontwikkelt de jongere meer zelfvertrouwen, zelfrespect en sociale verantwoordelijkheid. Hij krijgt de mogelijkheid mee te discussiëren en leert stelling nemen. Zodoende kan participatie bijdragen aan de morele, emotionele en sociale ontwikkeling. Veel jongeren willen wel maar zijn teleurgesteld geraakt: ‘hun’ doen er toch niks mee en je hoort er nooit meer wat van.

Aanbevelingen

Jongeren willen graag betrokken worden bij het bedenken en inrichten van nieuwe eigen ontmoetingsplekken, inclusief 'hangplekken'. Geef hen als gemeente en corporatie in samenwerking met het jongerenwerk inspraak en enig ontwerprecht. Zie de jongeren als volwaardige gesprekspartners. Wanneer er op een autoritaire wijze met jongeren wordt gepraat, voelen de jongeren zich niet serieus genomen en haken ze af. Doorbreek de ontwikkeling dat jongeren als last worden geformuleerd en gezien in hun wijk. Mensen kunnen kennelijk last van de kou, hondenpoep en jongeren hebben. Dat is een merkwaardig soort beeldvorming die door overheidsinstanties (naar de media) doorbroken zou moeten worden.

Maak als gemeente en woningcorporatie bij herstructurering letterlijk ruimte voor jongeren. Creëer een variëteit aan interessante 'open' plekken in een buurt, kleurrijk, afwisselend, mooi, uitdagend en toegankelijk. Jongeren werken hier graag zelf aan mee. In officiële ontmoetingsplaatsen zoals buurthuizen stellen jongeren een gevarieerd aanbod aan activiteiten op prijs. Ook hier werken zij graag zelf aan mee. Er bestaat speciale behoefte aan exclusieve activiteiten voor meisjes en de jonge groep van twaalf- tot vijftienjarigen. Hier ligt een taak voor zorg- en welzijnsorganisaties.

Politie (wijkagenten en straatcoaches) kunnen nog meer tijd met jongeren doorbrengen op een positieve manier. Het negatieve imago dat zij bij veel jongeren hebben dient doorbroken te worden. Politie kan een belangrijke rol spelen bij het realiseren, beheren en beschermen van ontmoetingsplaatsen voor jongeren.

Literatuur

- Bil, P. de (2004). Hangen dat zouden meer mensen moeten doen. *O/25, nr 9, november 2004*.
- Hammer Katee, K. (2008). *Ik ben geen kind meer*. Delft: Elmar.
- Hazenkamp, J. (1985). *Rondhangen als tijdverdrijf. Over het onder-elkaar zijn van jongens en meisjes in de vrije tijd*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Kempen, R. van (2008). *Steigers voor stijging. Effecten van herstructurering op de sociale stijging van jongeren*. Voorstel voor NICIS-onderzoek onder het thema Wonen en Wijken. Utrecht: Faculteit Geowetenschappen.
- Koster, M., & Mulderij, K.J. (2011). *Gezellig en gewend, jongeren over wonen en de toekomst in een herstructureringswijk*. Amsterdam: SWP.
- Veen, D.L. van der, & Posthumus, H. (2007). *Eindrapportage jongeren in Overvecht*. Utrecht: Onderzoeksbureau Labyrinth.
- Vandenbroucke, M. e.a. (2010). *De Staat van jeugdparticipatie in Nederland vanuit het perspectief van gemeenten. Quickscan onder 175 gemeenten*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Vroege, M. de, Baren, A. van, & Meijer, S. (2008). *Aanpak hangjongeren in gemeenten*. Utrecht: Centrum voor criminaliteitspreventie en veiligheid.

Rustig chillen zonder dat de politie je stalkt